Financované Európskou úniou
NextGenerationEU

PLÁN OBNOVY

MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

KOMPETENČNÉ CENTRUM KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI
ŽILINSKEJ UNIVERZITY V ŽILINE

Bezpečnosť pri nadobúdaní, vývoji a údržbe IS a siete, komunikačná bezpečnosť

Technické opatrenia (Blok IV)

Kurz: Manažér kybernetickej bezpečnosti vo verejnej správe

Milan Kubina

KC KYB UNIZA; https://kc.uniza.sk/

milan.kubina@fri.uniza.sk

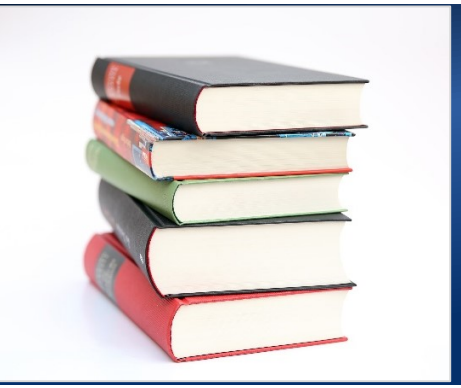

Obsah

1. Princípy riadenia a správy informačných systémov
2. Princípy riadenia a správy počítačových sietí
3. Princípy riadenia a správy IT služieb
4. Nástroje, metódy a techniky navrhovania bezpečnostných systémov
5. Bezpečnosť pri nadobúdaní IS a PC sietí
6. Bezpečnosť pri vývoji IS a PC sietí
7. Bezpečnosť pri údržbe IS a PC sietí
8. Bezpečná komunikácia pri vývoji a údržbe IS a PC sietí
9. Podporné opatrenia

Princípy riadenia a správy IS

- Riadenie a správa IS/IT
- Ciele riadenia IS/IT

Riadenie a správa IS

- Princípy riadenia informačných systémov (IS) predstavujú základné pravidlá a odporúčania, ktoré organizácie používajú na efektívne
  - plánovanie,
  - prevádzku,
  - kontrolu a
  - rozvoj svojich IS a IT služieb.

- Riadenie a správa IS suvisí s IT governance (riadením IT) a manažmentom IS.
- Riadenie a správa IS nie je „len“ o technológiách, ale hlavne o **strategickom manažmente zdrojov** s cieľom efektívne využívať IS/IT služby pre podporu cieľov organizácie.
- Moderné prístupy vychádzajú z rámcov ako **COBIT, ITIL, IT4IT, ISO/IEC 20000** alebo **TOGAF**.

Riadenie a správa IS - ciele

- 1. **Zladenie IS so strategickými cieľmi organizácie**
  - IS musia podporovať biznis procesy, strategické priority a konkurencieschopnosť firmy.
  - Investície do IT by mali mať jasný prínos (ROI, efektívnosť, inovácie).
- 2. **Efektívne plánovanie a architektúra IS**
  - Vypracovanie informačnej stratégie a dlhodobého plánu rozvoja IS/IT.
  - Vytvorenie podnikovej architektúry (Enterprise Architecture – EA), ktorá zabezpečí kompatibilitu, štandardizáciu a flexibilitu systémov.
  - Minimalizácia duplicity dát a aplikácií.
- 3. **Riadenie kvality a dostupnosti informácií**
  - Zabezpečenie presných, úplných a aktuálnych dát.
  - Definovanie zodpovednosti za dáta (data governance).
  - Dostupnosť informácií v správnom čase, mieste a pre oprávnených používateľov.

Riadenie a správa IS - ciele

- 4. **Bezpečnosť a ochrana dát**
  - Implementácia bezpečnostných politík (autentifikácia, autorizácia, šifrovanie, zálohovanie).
  - Ochrana pred stratou, zneužitím alebo neoprávneným prístupom.
  - Dodržiavanie legislatívy (napr. GDPR).
- 5. **Riadenie životného cyklu IS**
  - IS treba plánovať, budovať, prevádzkovať a modernizovať systematicky (analýza → návrh → implementácia → testovanie → prevádzka → údržba → vyradenie).
  - Priebežné hodnotenie výkonu a návratnosti.
- 6. **Kontrola nákladov a hodnota IS/IT**
  - Sledovanie celkových nákladov na vlastníctvo (TCO) a efektívnosť využitia IT.
  - Prioritizácia projektov podľa prínosu pre organizáciu.
  - Transparentné rozpočtovanie IS/IT.

Riadenie a správa IS - ciele

- 7. **Flexibilita a inovácie**
  - IS by mali byť schopné rýchlo reagovať na zmeny trhu a procesov.
  - Podpora digitalizácie, automatizácie, umelej inteligencie a inovácií.
- 8. **Riadenie rizík**
  - Identifikácia a hodnotenie rizík spojených s IS/IT (bezpečnostné incidenty, výpadky, technologické zastaranie).
  - Plány obnovy po havárii (Disaster Recovery, Business Continuity Planning).
- 9. **Zapojenie vrcholového manažmentu a IT governance**
  - Riadenie IS nie je len úlohou IT oddelenia, ale celej organizácie.
  - Vznik IT výborov alebo CIO/CTO funkcie pre strategické rozhodovanie.
- 10. **Orientácia na používateľa a podporu procesov**
  - IS majú zvyšovať produktivitu zamestnancov a zlepšovať zákaznícku skúsenosť.
  - Priebežné školenia a podpora používateľov.

Princípy riadenia a správy PC sietí

- Východiská
- Princípy
- FCAPS

Prečo nás zaujíma sieť

- Voľná definícia pojmu „Komunikačná sieť (KS):

  Súbor koncových staníc a sieťových uzlov prepojených komunikačnými linkami, ktoré umožňujú vzdialenú elektronickú komunikáciu medzi používateľmi alebo koncovými stanicami

  - Poskytuje komunikačnú službu
- Pozícia komunikačnej siete dnes = **Sieť je kritická infraštruktúra**
  - Spája ľudí, dáta, aplikácie a cloud
    - „*all-is-connected*“, IoT, BYOD, IoE
  - V digitálnej ekonomike => Sieť je chrbtová kosť biznisu
  - Vstupná brána ku všetkým aktívam
    - *Assets (aktíva) v sieti: Dáta, servery, aplikácie, zariadenia*

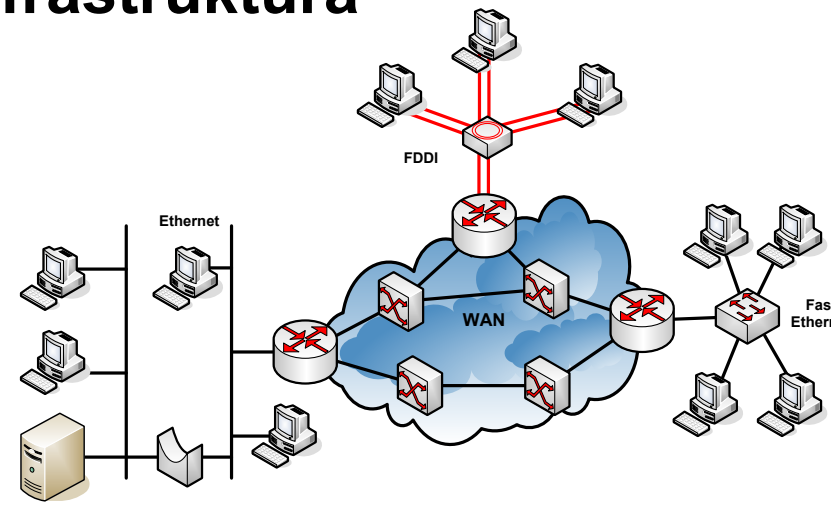

- Výpadok alebo kompromitácia siete → okamžitý dopad na služby, výrobu, financie

Prečo nás zaujíma sieť z pohľadu bezpečnosti

Problém?

- Siete
  - Sami sú ako aj prepájajú aktíva (Assets)
  - Sú konvergované a komplexné (hlas, video, dáta, IoT, cloud)
  - Tvoria ich rôzne HW + SW komponenty
  - => Každý prvok potencionálne obsahuje zraniteľnosti (vulnerabilities)
- Útočníci cielia na tieto slabiny sietí
  - => vznikajú hrozby a riziká

Pojmy

- Assets:
  - *Čokoľvek hodnotné v organizácii (dáta, servery, aplikácie, zariadenia, služby)*
- Vulnerabilities (zraniteľnosti)
  - *Slabiny v HW, SW, konfigurácii alebo procese, ktoré možno zneužiť*
- Hrozba (Threat / Hrozba)
  - *Potenciálna udalosť, ktorá môže zneužiť zraniteľnosť konkrétneho aktíva a spôsobiť škodu*
  - *Potenciálna nebezpečná udalosť*
- Riziko (Risk)
  - *Pravdepodobnosť, že hrozba zneužije zraniteľnosť aktíva*
  - *Vyjadruje pravdepodobnosť výskytu incidentu*

Príklady kybernetických hrozieb

- Softvérové útoky
  - Malware, DoS/DDoS, exploitácia zraniteľností
- Softvérové chyby
  - Bugy, výpadky služieb, chybné skripty
- Sabotáž
  - Úmyselné poškodenie systémov oprávneným používateľom
- Ľudské chyby
  - Misconfigurations, slabé heslá, neúmyselné chyby
- Krádež
  - Odcudzenie HW alebo citlivých dát
- HW zlyhania
  - Poruchy zariadení, diskov, sieťových prvkov
- Prerušenie služieb
  - Výpadky elektriny, zlyhanie chladenia, požiarne systémy
- Prírodné katastrofy
  - Povodne, zemetrasenia, požiare, búrky

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY
KOMPETENČNÉ CENTRUM KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI ŽILINSKEJ UNIVERZITY V ŽILINE

Prečo nás zaujíma sieť z pohľadu bezpečnosti

Problém?

- Slabiny sieti a systémov
  - *Attack surface*
- Útočníci cieliaci na tieto slabiny sietí
  - => Vykonávajú kybernetický útok
- Ako?
  - Realizáciou vektoru útoku cez exploit
- **Cieľ bezpečnosti** = znížiť útočnú plochu potláčaním a protiopatreniami (mitigation)

Pojmy

- Attack surface
  - *Celkový súčet zraniteľností v danom systéme, ktoré môže útočník využiť*
- Útok (Attack)
  - *Konanie, ktorým sa entita snaží obísť bezpečnostné služby a porušiť politiku*
  - *Môže byť zvonka/zvnútra, pasívny/aktívny*
- Attack vector
  - *Cesta alebo metóda, ktorou sa útočník snaží získať prístup*
  - *Spôsob realizácie útoku*
- Exploit
  - *Mechanizmus, ktorý využíva konkrétnu zraniteľnosť na kompromitáciu aktíva*
- Mitigácia (Mitigation / Zmiernenie)
  - *Opatrenie na zníženie závažnosti alebo pravdepodobnosti zneužitia zraniteľnosti*
  - *Často označované ako countermeasures (protiopatrenia)*

Princípy riadenia PC sietí

- Princípy riadenia počítačových sietí (**network management**) zahŕňajú základné oblasti a postupy, ktoré umožňujú efektívne a bezpečné fungovanie siete.
- Riadenie PC sietí znamená
  - **monitorovať,**
  - **chrániť,**
  - **konfigurovať,**
  - **optimalizovať a**
  - **dokumentovať** sieť tak,
- aby bola **spoľahlivá, rýchla a bezpečná** pre všetkých používateľov.

Princípy riadenia PC sietí

- **Centralizované monitorovanie**
  - použitie nástrojov ako Zabbix, PRTG, Nagios.
- **Redundancia a vysoká dostupnosť**
  - záložné linky, failover protokoly (HSRP, VRRP).
- **Automatizácia a skriptovanie**
  - znižuje chybovosť pri správe siete.
- **Štandardizácia protokolov**
  - SNMP, Netconf, Syslog pre zber dát.
- **Proaktívny prístup**
  - problémy riešiť ešte predtým, než spôsobia výpadok.

FCAPS

- F – Fault, C – Configuration, A – Accounting, P – Performance, S – Security

- Model **FCAPS** je medzinárodne uznávaný rámec (odporúčaný organizáciou **ISO/OSI**), ktorý opisuje hlavné oblasti **riadenia počítačových sietí**.

- Model **FCAPS** rozdeľuje správu siete do **piatich základných oblastí**, aby bola správa **prehľadná, systematická a úplná**.

- Používa sa ako **základ pri návrhu** sieťových monitorovacích a riadiacich systémov

Riadenie chýb (Fault Management)

- Monitorovanie siete, aby sa čo najrýchlejšie zistili a odstránili poruchy (výpadky, poškodené linky, zlyhanie zariadení).
- Detekcia a hlásenie chýb (notifikácie, alarmy – SNMP traps).
- Lokalizácia problému a jeho odstránenie (napr. prepnutie na záložnú linku).
- Prevencia opakovaných zlyhaní (logy, analýza príčin).

Riadenie konfigurácie (Configuration Management)

- Centrálna správa konfigurácií sieťových zariadení (routery, switche, firewally).
- Evidencia a dokumentácia zmien (verzovanie, zálohovanie konfigurácií).
- Automatizácia zmien (napr. Ansible, Netconf).
- Dodržiavanie štandardov a politiky nastavení.

Riadenie účtovania / nákladov (Accounting Management)

- Meranie a evidencia využitia siete jednotlivými používateľmi alebo oddeleniami.
- Rozpočítanie nákladov alebo sledovanie spotreby (bandwidth accounting).
- Identifikácia neefektívneho využitia zdrojov.

Riadenie výkonu (Performance Management)

- Sledovanie využitia šírky pásma, latencie, strát paketov, jitteru.
- Optimalizácia výkonu siete – load balancing, QoS (Quality of Service).
- Kapacitné plánovanie (capacity planning) na budúci rast siete.
- Vyhodnocovanie metrík cez monitoring (napr. NetFlow, SNMP, Grafana)

Riadenie bezpečnosti (Security Management)

- Riadenie prístupových práv (autentifikácia, autorizácia, AAA – RADIUS/TACACS+).
- Monitorovanie bezpečnostných incidentov (IDS/IPS, SIEM systémy).
- Správa firewallov, VPN, segmentácia siete (VLAN, ACL).
- Aktualizácia firmvéru a zabezpečenie proti útokom (patch management).

Trendy 2025 v sieťovej bezpečnosti

- **AI Phishing a Generatívne útoky**
  - Deepfake hovory, AI-generované e-maily a malvér – útočníci používajú gen AI na sofistikované phishingové kampane
  - Zvýšené využitie AI na personalizované útoky zvyšuje úspešnosť o 20-30% (https://deepstrike.io/blog/top-cybersecurity-threats-2025)
- **Quantum threats**
  - Ohrozenie asymetrických šifier (RSA, ECC) kvôli quantum computing – potreba prechodu na post-quantum kryptografiu
  - NIST odporúča migráciu, ako útoky na šifrovanie sa stávajú realitou do 2030
- **Supply chain útoky**
  - Kompromitácia dodávateľov a softvéru (napr. SolarWinds 2020, MOVEit 2023) – zameranie na third-party riziká
  - Rast o 15% v 2025, s dôrazom na edge devices a open-source knižnice
- **Cloud & remote work**
  - Rozplývanie perimetra – shift k SASE a Zero Trust pre hybridné prostredia
  - 72% organizácií hlási zvýšené riziká kvôli cloud migrácii a remote access (https://www.sentinelone.com/cybersecurity-101/cybersecurity/cyber-security-statistics/)
- **Ďalšie kľúčové trendy**
  - **Ransomware evolution:** Sofistikovanejšie taktiky, vrátane double extortion a AI-assisted šírenia
  - **OT cyber threats:** Zvýšené útoky na operačné technológie (IoT, ICS) v kritických sektoroch
  - **Regulačné zmeny:** Prísnejšie normy (NIS2, DORA) nútia k compliance a resilience
  - **AI v obrane:** Použitie gen AI na automatizovanú detekciu a odpoveď na hrozby

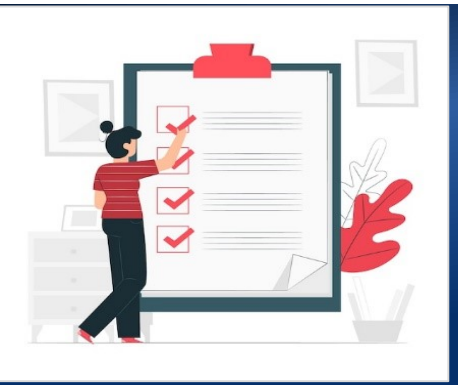

Kvíz

- Aké sú ciele riadenia a správy IS?
- Čo je to **FCAPS** ?
- Aké sú trendy v sieťovej bezpečnosti.

Princípy riadenia a správy IT služieb

- ITSM
- ISO 20000
- ITIL v4
- IT4IT
- COBIT

Predstava ideálneho IT sveta

- IT infraštruktúra nikdy nezlyháva
- Všetky IT spolupracujú
- Vždy je k dispozícii aktuálna dokumentácia k IT
- Nové IT sú zavádzané bez problémov
- Užívatelia sú na nové IT vždy vyškolení
- Nikdy nemusíme opakovane riešiť rovnaké problémy
- Používatelia IT služieb sú vždy spokojní ☺

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY
KOMPETENČNÉ CENTRUM KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI ŽILINSKEJ UNIVERZITY V ŽILINE

Prečo podniky investujú do IT?

- IT pomáhajú pri realizácii ich podnikateľských aktivít
- IT zabezpečujú fungovanie podnikových procesov
  - rýchlejšie
  - efektívnejšie
  - spoľahlivejšie
  - lacnejšie atď..
- IT umožňujú podnikom ponúkať nové služby (presun od výrobkov k službám).

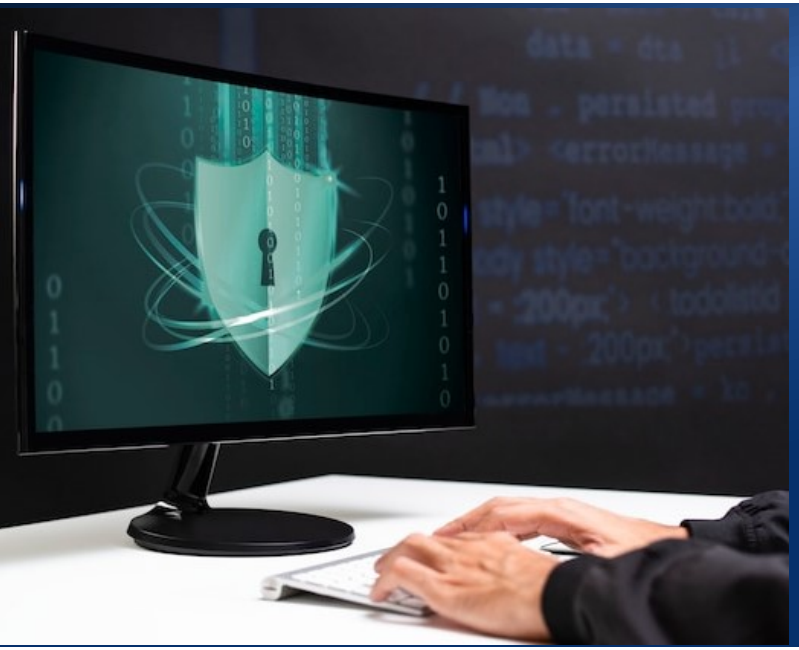

ITSM

Čo je to služba?

- ITIL® definuje **službu**, a to ako nástroj k poskytovaniu hodnoty zákazníkovi, čiže zákazníkovi pomôže získať také výsledky/výstupy, ktoré potrebuje, ale bez toho, aby bol vlastníkom špecifických nákladov a rizík spojených s poskytnutím a dodávkou tejto služby.
- **PRÍKLAD:**
- **Výstup pre zákazníka**
  - Obchodník chce venovať viac času komunikáciou so zákazníkom
- **Realizovaný službou**
  - Služba napríklad vzdialeného prístupu, ktorý umožňuje spoľahlivý prístup do obchodného IS podniku z mobilných zariadení obchodníka, kt. tak môže promptne reagovať na otázky/požiadavky zákazníka.

Čo je to IT služba?

- ITIL® definuje IT **službu,** ako špeciálny typ služby, založenej na využití informačných technológií.
- **IT Služba = explicitne definovaná a popísaná funkcionalita, poskytovaná IT, ktorá podporuje, alebo priamo umožňuje fungovanie niektorého biznis procesu / činnosti v podniku.**
- Príklady IT služieb:
  - zabezpečenie bezpečnosti IS/IT
  - prevádzka konkrétneho IS
  - školenia používateľov....
- **Nie je služba**
  - MS Outlook, Exchange server, CISCO router/switch a pod.
- **Je služba**
  - Služba elektronickej pošty s podporou (helpdeskom)

Riadenie IT služieb v podniku.

„Riadenie IT služieb existuje skoro tak dlho, ako prvý počítač.“

- V priebehu času sa vyvinul z **technologicky** orientovaného riadenia na **riadenie IT služieb**.
- V porovnaní s minulými rokmi v popredí **nestojí technologický prístup, ale IT služby**, ktoré umožňujú využitie IT pre služby v podnikových procesoch.
- Začiatky riadenia IT služieb v podniku začínajú v roku 1989, kedy bol vytvorený úrad - **Office for Government Commerce** (OGC) vo Veľkej Británii.
- Úrad považoval klasické metódy riadenia IT za
  - **nedostatočné**, pretože tie sa zaoberali výlučne riadením technológií a
  - **chýbalo spojenie** medzi IT a podporou podnikových procesov pomocou IT služieb.

Riadenie IT služieb v podniku.

- *Prečo je nutné sa zaoberať riadením IT služieb v podniku?*
- *Nestačí robiť len údržbu IT resp. riadiť a manažovať IT ako také? (servery, PC, tlačiarne, aplikácie....)*

*„Stručná odpoveď znie **NIE!“***

- Podnik musí:
  - **definovať a popísať IT služby**, ktoré následne úsek IT poskytuje zamestnancom podniku,
  - **určiť zamestnancov,** ktorí s týmito IT službami pracujú v kontexte ich každodenných činností,
  - **kontinuálne riadiť** tieto IT služby a to na operatívnej, taktickej a hlavne na strategickej úrovni podniku.

Riadenie IT služieb v podniku.

- Moderné IT sú v dnešnej dobe pre podnik nevyhnuté ale nie **postačujúce!**
- Samotné IT nezabezpečia **tvorbu a fungovanie** IT služieb v podniku ale treba IT služby aj **aktívne riadiť**.

„Treba zabezpečiť dodávku kvalitných IT služieb podporujúcich podnikateľské ciele organizácie použitím nákladovo optimálnych prostriedkov“

- Riešenie? použitie **metód/metodík** na tvorbu a riadenie IT služieb s cieľom poskytovať podnikom/zákazníkom **kvalitné IT služby**.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU | PLÁN OBNOVY | MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY | KOMPETENČNÉ CENTRUM KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI ŽILINSKEJ UNIVERZITY V ŽILINE

ITSM.

- Disciplína, ktorá sa tejto oblasti venuje, sa volá **IT Service Management**, po slovensky „**riadenie služieb informačných technológií**“.
- ITSM je metóda/metodika riadenia IT služieb v podniku/pre podnik.
- ITSM sa zaoberá riadením **interakcie medzi ľuďmi, procesmi a technológiami (väčšinou informačnými ☺).**
- ITSM zahrňuje v sebe **stratégie**, **vývoj služby, implementáciu, podporu**...všetky procesy súvisiace s IT službou ☺

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY
KOMPETENČNÉ CENTRUM KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI ŽILINSKEJ UNIVERZITY V ŽILINE

Definície ITSM

- ITIL® definuje ITSM **ako implementáciu a manažment kvality IT služieb,** ktoré podporujú potreby podniku.
  - Manažment IT služieb vykonávajú poskytovatelia IT služieb pomocou vhodnej zostavy ľudí, procesov a informačných technológií.
- **ITSM je súhrn najlepších skúseností z praxe vo verejnom a súkromnom sektore** a referenčných modelov procesov riadenia služieb informačných technológií.
- **ITSM predstavuje spôsob riadenia IT**, ich prevádzku a rozvoj, ktorý využíva princípy riadenia na báze služieb, čo znamená, že zahŕňa pohľad nie len poskytovateľov IT Služieb, ale aj zákazníkov IT služieb.

Podstata riadenia IT služieb

- Podstatou Riadenia IT služieb je zmena IT oddelenia na **poskytovateľa IT služieb** s vlastnými internými a externými zákazníkmi.
- Každá činnosť IT oddelenia bude definovaná ako IT služba napr.:
  - podpora používateľov (helpdesk),
  - tlač a kopírovanie,
  - rozosielanie emailov,
  - ochrana a bezpečnosť IS atď.
- Parametre každej IT služby sú definované ako napr.:
  - vlastník IT služby,
  - zdroje pre fungovanie IT služby,
  - výstup IT služby,
  - čas poskytovania IT služby,
  - počet používateľov IT služby atď.

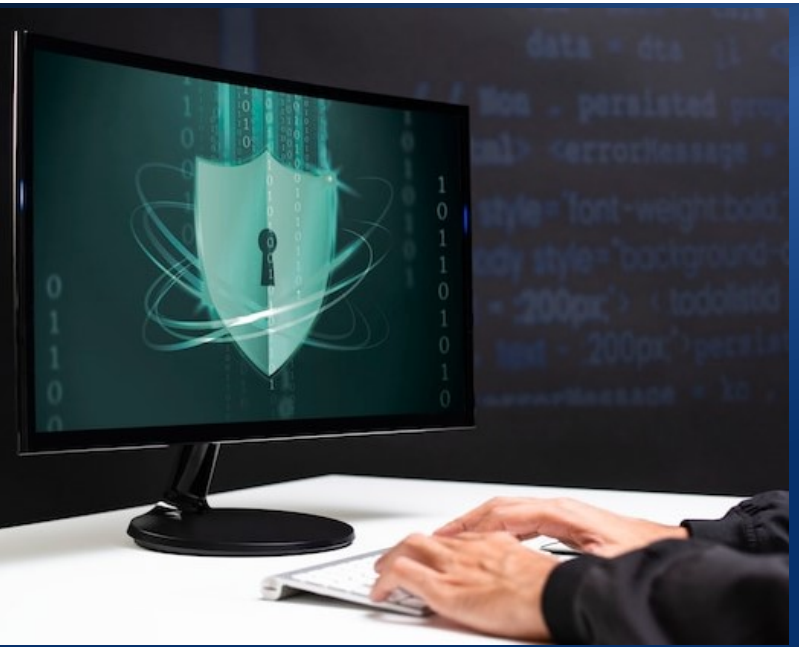

ISO/IEC 20000

ISO/IEC 20000-1:2018

- **ISO/IEC 20000** je medzinárodná norma pre **riadenie IT služieb (IT Service Management – ITSM)**.
- Je vnímaná ako „štandardizovaný brat“ ITILu
  - ITIL dáva odporúčania a „best practice“,
  - ISO 20000 stanovuje **formálne požiadavky**, ktoré možno certifikovať/auditovať.
- **Účelom** ISO 20000 je pomôcť organizáciám
  - **zaviesť,**
  - **prevádzkovať,**
  - **monitorovať a**
  - **neustále zlepšovať systém riadenia IT služieb**

Hlavné časti normy ISO/IEC 20000-1:2018

- **Kontext organizácie**
  - Pochopiť potreby zákazníkov, partnerov a interných zainteresovaných strán.
- **Vedenie (Leadership)**
  - Vrcholový manažment musí byť zapojený, definovať politiku, ciele a zodpovednosti.
- **Plánovanie**
  - Hodnotenie rizík a príležitostí, stanovenie merateľných cieľov pre riadenie služieb.
- **Podpora (Support)**
  - Ľudia, kompetencie, komunikácia, dokumentácia a znalosti potrebné na prevádzku SMS.
- **Prevádzka (Operation)**
  - Kľúčové procesy ITSM: riadenie incidentov, problémov, zmien, úrovne služieb, dodávateľov, kapacity, kontinuity, bezpečnosti informácií atď.
- **Hodnotenie výkonnosti (Performance Evaluation)**
  - Monitorovanie, meranie, interné audity, preskúmanie vedením.
- **Zlepšovanie (Improvement)**
  - Neustále zlepšovanie procesov a kvality poskytovaných služieb.

Kľúčové princípy ISO/IEC 20000

- **Orientácia na zákazníka**
  - služby musia prinášať hodnotu a spĺňať dohodnuté SLA.
- **Integrovaný systém riadenia**
  - procesy musia byť zdokumentované a riadené ako celok.
- **Neustále zlepšovanie**
  - organizácia má pravidelne hodnotiť a zlepšovať svoje ITSM procesy.
- **Manažment rizík a bezpečnosť informácií**
  - zabudovaný do celého systému riadenia IT služby.

Časť	Názov (skrátene)	Účel
ISO/IEC 20000-1	*Service management system requirements*	Hlavná norma – definuje **požiadavky** na systém riadenia služieb (SMS). Podľa nej sa certifikuje organizácia.
ISO/IEC 20000-2	*Guidance on the application of service management systems*	Poskytuje **návod**, ako implementovať požiadavky z časti 1 v praxi.
ISO/IEC 20000-3	*Guidance on scope definition and applicability*	Pomáha stanoviť **rozsah SMS** a rozhodnúť, na ktoré služby a procesy sa bude norma vzťahovať.
ISO/IEC 20000-5	*Exemplar implementation plan*	Vzorový **plán implementácie** SMS podľa časti 1.
ISO/IEC 20000-6	*Requirements for bodies providing audit and certification of service management systems*	Požiadavky na **certifikačné orgány**, ktoré vykonávajú audity ISO 20000-1.
ISO/IEC 20000-10	*Concepts and vocabulary*	Definuje **pojmy a terminológiu** používanú v oblasti riadenia IT služieb.

Časť normy	Povaha	Účel
ISO/IEC 20000-1	**POVINNÁ**	Požiadavky na systém riadenia služieb (SMS). Základ pre **certifikáciu organizácie**.
ISO/IEC 20000-2	Odporúčacia	Návod, ako implementovať požiadavky z časti 1 v praxi.
ISO/IEC 20000-3	Odporúčacia	Pomáha určiť **rozsah** SMS (čo bude zahrnuté v certifikácii).
ISO/IEC 20000-5	Odporúčacia	Ukážkový **implementačný plán** krok za krokom.
ISO/IEC 20000-6	Normatívna pre certifikačné orgány	Požiadavky na **audítorov a certifikačné spoločnosti**.
ISO/IEC 20000-10	Odporúčacia	Definuje **terminológiu a základné koncepty** ITSM.

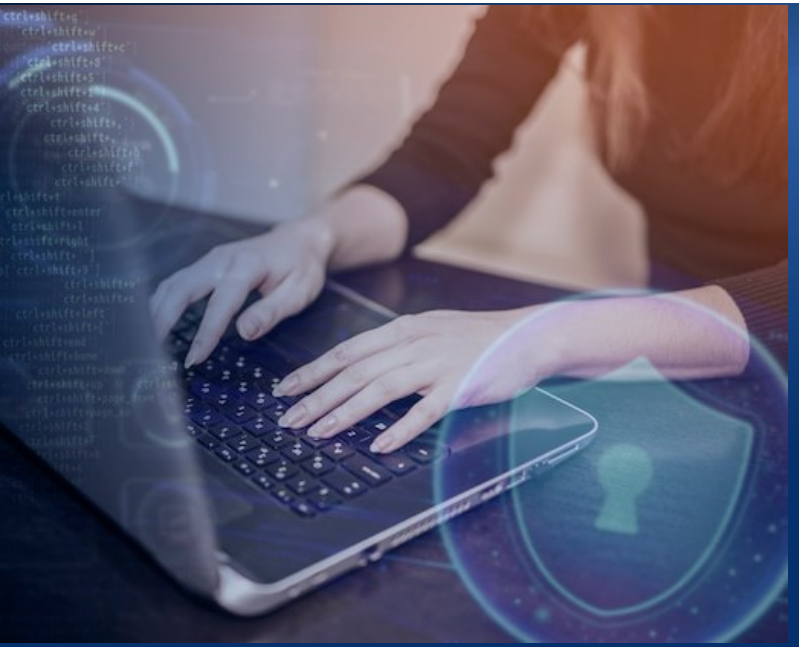

ITIL

ITIL

- ITIL poskytuje ucelený **súbor najlepších skúseností z praxe** (best practice) v celom rozsahu správy IT služieb.

- ITIL **pokrýva** jednotlivé oblasti riadenia IT služieb (ľudí, procesy, zdroje..).

- ITIL je najpoužívanejší a celosvetovo uznávaný **prístup k zabezpečeniu dodávky a podpory IT služieb** ako aj k **údržbe IT infraštruktúry**.

FAKTY O ITILe

- ITIL nie je predpis ani norma
- ITIL je rámec (framework) ITSM **nie** metodika
- Podľa ITILu nie je možné auditovať systém riadenia IT služieb v podniku
- ITIL neobsahuje prevratné „múdrosti“
- ITIL reaguje oneskorene na požiadavky/zmeny trhu

FAKTY O ITILe

- ITIL je vo vlastníctve britskej spoločnosti **AXELOS**
- AXELOS, dohliada ešte na ďalšie celosvetovo používané manažérske rámce a metodiky, najznámejšie sú
  - metodika riadenia projektov PRINCE2® ,
  - metodika riadenia rizika M_o_R ®,
  - ....

VLASTNOSTI ITIL

- **Procesné riadenie -** procesne orientovaný prístup k riadeniu IT služieb,
  - proces je riadený, monitorovaný, meraný, vyhodnocovaný a neustále vylepšovaný (PDCA).
- **Zákaznícky orientovaný prístup -** procesy navrhnuté vzhľadom na potreby zákazníka.
- **Jednoznačná terminológia** - odstraňuje nedorozumenia/slovník.
- **Platformová nezávislosť -** je možné ITIL použiť aj mimo IT, v akomkoľvek podniku, na akýchkoľvek no IT službách.
- **Public Domain -** hocikto môže implementovať vo vlastnej organizácii.

Životný cyklus IT služby

- Podľa ITIL® vychádza popis každej IT služby
  - zo stratégie (**Service strategy**), ktorá definuje dôvody jej existencie;
  - následne sa služba ako taká navrhne (**Service design**) a zrealizuje;
  - následne sa nasadí do prevádzky (**Service transition**);
  - na každodennej báze sa prevádzkuje (**Service operation**);
  - vo všetkých fázach životného cyklu služby potom prichádza ku neustálemu zlepšovaniu (**Continual service improvement**) všetkých aspektov služby.
- V ITIL® celkom úmyselne chýba fáza vývoja IT služby (**Service development**), lebo na životný cyklus služby tu nazeráme najmä z pohľadu zákazníka/užívateľa.

ITIL 4

- **Information Technology Infrastructure Library, verzia 4** je najnovší rámec pre **riadenie IT služieb (IT Service Management – ITSM)**.
- Pomáha organizáciám
  - navrhovať,
  - poskytovať,
  - prevádzkovať,
  - neustále zlepšovať IT služby,
- aby prinášali hodnotu zákazníkom a aj biznisu.

7 riadiacich princípov ITIL 4

1. Zamerajte sa na hodnotu (**Focus on value**) – všetko, čo robíte, musí prinášať hodnotu zákazníkovi alebo firme.
2. Začnite tam, kde ste (**Start where you are**) – využite existujúce riešenia, nebudujte zbytočne od nuly.
3. Postupujte iteratívne so spätnou väzbou (**Progress iteratively with feedback**) – robte zmeny po menších krokoch a priebežne získavajte odozvu.
4. Spolupracujte a buďte transparentní (**Collaborate and promote visibility**) – komunikujte a zdieľajte informácie naprieč tímami.
5. Myslite a pracujte holisticky (**Think and work holistically**) – vnímajte služby a procesy ako prepojený celok.
6. Udržujte jednoduchosť a praktickosť (**Keep it simple and practical**) – nevytvárajte zbytočnú zložitosť.
7. Optimalizujte a automatizujte (**Optimize and automate**) – zlepšujte procesy a využívajte automatizáciu tam, kde sa to oplatí.

Systém tvorby hodnoty služby (Service Value System – SVS)

- SVS ukazuje, ako organizácia premieňa dopyt a príležitosti **na hodnotu** pre zákazníkov.

- Hlavné časti SVS:
  - Riadiace princípy (Guiding principles)
  - Riadenie (Governance)
  - Reťazec tvorby hodnoty (Service Value Chain)
  - Praktiky (Practices) – modernizované procesy ITIL
  - Neustále zlepšovanie (Continual Improvement)

Service Value Chain (reťazec tvorby hodnoty)

- Šesť hlavných aktivít pri tvorbe a poskytovaní služby:

1. Plan – plánovanie cieľov a stratégie IT služieb.
2. Improve – neustále zlepšovanie všetkého, čo organizácia robí.
3. Engage – komunikácia so zákazníkmi a partnermi.
4. Design & Transition – návrh a zavádzanie nových alebo zmenených služieb.
5. Obtain/Build – získanie zdrojov a vývoj komponentov.
6. Deliver & Support – prevádzka, podpora a poskytovanie služieb používateľom.

Praktiky ITIL 4

- ITIL 4 používa pojem **praktiky** (namiesto starých „procesov“).
- Celkovo existuje 34 praktík, rozdelených na:
  - Všeobecné manažérske (General Management) – napr. riadenie zmien, riadenie rizík, neustále zlepšovanie.
  - Servisné (Service Management) – napr. riadenie incidentov, riadenie problémov, service desk, riadenie úrovne služieb (SLA).
  - Technické (Technical Management) – napr. deployment management, správa infraštruktúry a platforiem.

Praktiky ITIL 4 /General Management/

- Continual Improvement
  - Neustále hodnotenie a zlepšovanie procesov, služieb a technológií.
- Information Security Management
  - Ochrana informácií a systémov pred hrozbami, zabezpečenie dôvernosti, integrity a dostupnosti dát.
- Project Management
  - Plánovanie, riadenie a dodávanie projektov v súlade s cieľmi organizácie.
- Risk Management
  - Identifikácia, hodnotenie a riadenie rizík spojených s IT službami a technológiami.
- Supplier Management
  - Správa vzťahov s dodávateľmi a sledovanie ich výkonu.

Praktiky ITIL 4 /Service Management/

- Incident Management
  - Riešenie nečakaných chýb a prerušení služieb tak, aby sa čo najrýchlejšie obnovila bežná prevádzka.
- IT Asset Management
  - Evidencia a správa hardvéru, softvéru a licencií počas celého životného cyklu
- Service Desk
  - Hlavný kontaktný bod medzi používateľmi a IT (zákaznícka podpora, riešenie požiadaviek a eskalácia problémov).
- IT Service Continuity Management
  - Plánovanie obnovy a fungovania služieb pri havárii alebo výpadku (Disaster Recovery).
- Monitoring and Event Management
  - Sledovanie IT prostredia a včasné reagovanie na upozornenia a udalosti.

Praktiky ITIL 4 /Technical Management/

- Deployment Management
  - Nasadzovanie nových verzií aplikácií a služieb do prevádzky bezpečným a riadeným spôsobom.
- Infrastructure & Platform Management
  - Prevádzka a údržba fyzickej aj cloudovej infraštruktúry a platforiem.
- Software Development & Management
  - Riadenie životného cyklu vývoja softvéru a jeho zlepšovanie.

ITIL MATURITY

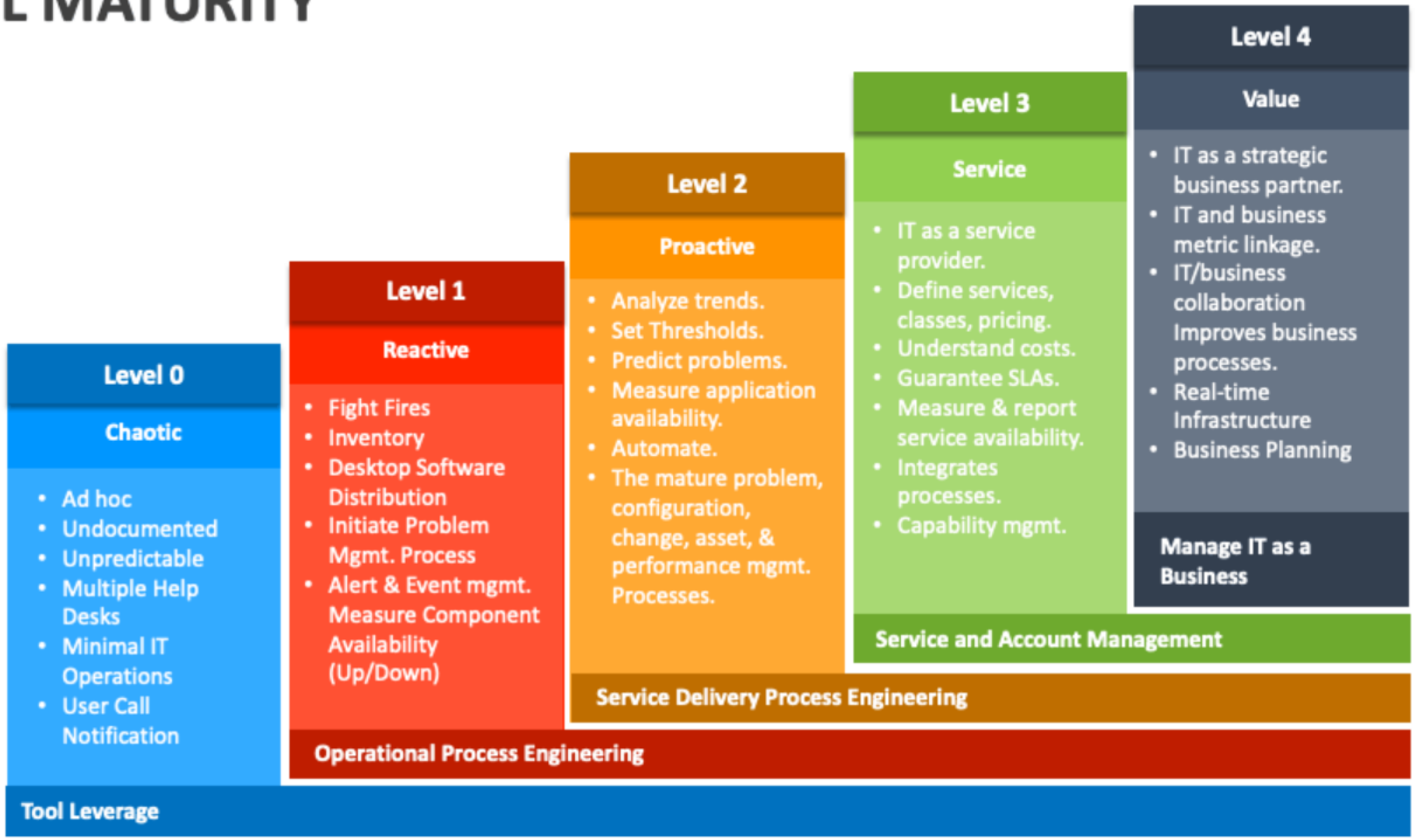

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY
KOMPETENČNÉ CENTRUM KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI ŽILINSKEJ UNIVERZITY V ŽILINE

IT4IT

IT4IT™

- Moderný rámec pre **riadenie IT ako biznisu,** vytvorila ho organizácia **The Open Group**
- Zameriava sa na **end-to-end hodnotový reťazec IT**
- Poskytuje **referenčný model** pre správu celého životného cyklu IT služieb a riešení.
- IT4IT je **„mapa“** pre riadenie IT ako podnikania (od stratégie až po podporu).
  - **IT = služba pre biznis**, ale IT samotné má aj **vlastné procesy, dáta a hodnotový reťazec**, ktoré treba riadiť systematicky.
  - IT4IT opisuje, **ako má byť IT riadené ako „továreň na služby“**: od plánovania až po prevádzku.
- Definuje **4 hodnotové prúdy** a **dátový referenčný model** pre integrovaný IT manažment.
  - Nerieši detailné procesné postupy (ako ITIL), ale skôr **architektúru IT manažmentu a dátové modely**.

Štyri hodnotové prúdy (Value Streams)

- **Strategy to Portfolio (S2P)**
  - Premena biznisových požiadaviek na IT stratégiu, plánovanie portfólia služieb a investícií.

Dátový objekt	Popis
Strategy	Strategické ciele IT, smerovanie investícií a služieb.
Policy	Pravidlá a štandardy pre IT služby a ich správu.
Portfolio Backlog	Zoznam nápadov, iniciatív a investičných požiadaviek.
Service Portfolio	Kompletný súpis všetkých IT služieb (plánované, aktívne aj vyradené).
Project / Investment	Finančné a projektové dáta o pripravovaných službách.

Štyri hodnotové prúdy (Value Streams)

- **Requirement to Deploy (R2D)**
  - Premena požiadaviek na technické riešenia, vývoj, testovanie a nasadzovanie.

Dátový objekt	Popis
Requirement	Požiadavky na službu alebo produkt.
Solution Blueprint	Návrh riešenia (architektúra, dizajn).
Build Package	Balíček vyvíjaného riešenia pripravený na testovanie/nasadenie.
Release	Schválený a pripravený balíček na nasadenie do produkcie.
Test Report	Výsledky testovania riešenia.

Štyri hodnotové prúdy (Value Streams)

- **Request to Fulfill (R2F)**
  - Riešenie požiadaviek používateľov, katalóg služieb, samoobslužné objednávky, riadenie prístupov.

Dátový objekt	Popis
Service Catalog	Zoznam služieb, ktoré si môže používateľ objednať.
Subscription	Záznam o tom, že používateľ/služba má objednanú konkrétnu IT službu.
Request	Konkrétna požiadavka používateľa (napr. nový účet, prístup, notebook).
Entitlement	Práva a oprávnenia používateľov k službám a zdrojom.
Chargeback/Showback	Dáta o nákladoch na službu, ktoré možno fakturovať alebo zobrazovať.

Štyri hodnotové prúdy (Value Streams)

- **Detect to Correct (D2C)**
  - Monitorovanie, detekcia problémov, incidentov a ich odstránenie, zlepšovanie prevádzky.

Dátový objekt	Popis
Event	Upozornenie z monitoringu alebo systému.
Incident	Záznam o poruche alebo prerušení služby.
Problem	Záznam o základnej príčine opakujúcich sa incidentov.
Change	Požiadavka na zmenu infraštruktúry alebo služby.
Configuration Item (CI)	Konfiguračná položka – komponent služby (server, aplikácia, databáza).
Known Error	Dokumentovaná chyba s workaroundom alebo riešením.
Defect	Chyba vo vývoji/softvéri identifikovaná počas testov alebo prevádzky.

Referenčný dátový model

- IT4IT kladie veľký dôraz na **informácie a ich toky** medzi procesmi.
- **Definuje dátové** objekty (napr. Service Portfolio, Requirements, Release, Incident) a vzťahy medzi nimi.
- IT4IT opisuje **IT ako hodnotový reťazec** a tvrdí, že **dáta sú „chrbtovou kosťou“ riadenia IT**.
- IT4IT pomáha **automatizovať a integrovať** rôzne IT nástroje (napr. Jira, ServiceNow, DevOps, CMDB, monitoring) do jedného uceleného ekosystému.

COBIT

COBIT

- **COBIT** (Control Objectives for Information and Related Technology) je **rámec pre riadenie a správu IT** vytvorený organizáciou **ISACA**.
- Je určený pre manažérov, audítorov a lídrov IT, ktorí chcú mať **pod kontrolou IT procesy, riziká a súlad s biznis cieľmi a reguláciami**.
- Cieľom COBITu je poskytnúť **štandardizovaný rámec** pre **riadenie IT** (IT Governance = strategická úroveň) a zabezpečiť, že IT podporuje biznis ciele.
- COBIT slúži najmä na:
  - riadenie IT portfólia a investícií,
  - interné a externé audity IT,
  - zosúladenie s legislatívou,
  - podpora bezpečnosti a riadenia rizík.

- **Aktuálna verzia: COBIT 2019** (predtým COBIT 5)

Kľúčové princípy COBIT

- **Zameranie na hodnotu pre stakeholderov**
  - IT musí prinášať hodnotu a podporovať biznis ciele.
- **Pokrytie celého podniku od konca po koniec**
  - nielen IT oddelenie, ale celý podnikový IT ekosystém.
- **Integrovaný rámec riadenia**
  - zosúlaďuje sa s inými štandardmi (ISO 20000, ITIL, TOGAF, NIST…).
- **Prispôsobenie podľa potrieb**
  - rámec je modulárny, prispôsobuje sa veľkosti a odvetviu firmy.
- **Rozdelenie medzi správu (Governance) a riadenie (Management)**
  - jasne rozlišuje strategické rozhodovanie a operačné riadenie.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY
KOMPETENČNÉ CENTRUM KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI ŽILINSKEJ UNIVERZITY V ŽILINE

Riadenie vs. manažment podľa COBIT

- **Governance (správa):**
  - nastavuje smerovanie a pravidlá IT,
  - rozhoduje o prioritách a rizikách,
  - hodnotí, či IT prináša očakávanú hodnotu.

- **Management (riadenie):**
  - zabezpečuje plánovanie, prevádzku a implementáciu riešení podľa pravidiel governance.

Štruktúra COBIT (Core Model)

- COBIT používa **„Core Model“**, ktorý je rozdelený do **domén**, každá doména obsahuje **procesy/praktiky (40)** s cieľmi a metrikami.

Doména	Skratka	Obsah
Evaluate, Direct and Monitor	EDM	Strategické riadenie IT (hodnota, riziká, súlad s reguláciami).
Align, Plan and Organize	APO	Plánovanie IT stratégie, architektúry, investícií, vzťahy so stakeholdermi.
Build, Acquire and Implement	BAI	Vývoj a nasadenie riešení, riadenie zmien, riadenie projektov.
Deliver, Service and Support	DSS	Prevádzka IT služieb, podpora používateľov, riešenie incidentov, bezpečnosť.
Monitor, Evaluate and Assess	MEA	Monitoring, interné audity, dodržiavanie súladu, meranie výkonnosti.

COBIT procesy EDM

Kód	Názov procesu	Stručná charakteristika
EDM01	Ensure Governance Framework Setting and Maintenance	Definovanie a udržiavanie rámca správy IT, zásad a zodpovedností.
EDM02	Ensure Benefits Delivery	Dohľad, že IT prináša hodnotu a očakávané prínosy.
EDM03	Ensure Risk Optimization	Strategické riadenie a akceptácia rizík spojených s IT.
EDM04	Ensure Resource Optimization	Efektívne využívanie ľudí, financií, infraštruktúry a dát.
EDM05	Ensure Stakeholder Transparency	Poskytovanie správnych informácií stakeholderom o IT výkone a rizikách.

COBIT procesy APO

Kód	Názov procesu	Stručná charakteristika
APO01	Manage the IT Management Framework	Riadenie celého IT manažment systému, politík a štandardov.
APO02	Manage Strategy	Definovanie IT stratégie v súlade s biznis cieľmi.
APO03	Manage Enterprise Architecture	Plánovanie a udržiavanie podnikovej a IT architektúry.
APO04	Manage Innovation	Podpora inovácií, hľadanie nových IT riešení pre biznis.
APO05	Manage Portfolio	Riadenie portfólia IT investícií, projektov a služieb.
APO06	Manage Budget and Costs	Plánovanie a sledovanie nákladov na IT.
APO07	Manage Human Resources	Riadenie IT zručností, kapacít a kariérneho rozvoja.
APO08	Manage Relationships	Budovanie a udržiavanie vzťahov s internými aj externými stakeholdermi.
APO09	Manage Service Agreements	Definovanie a správa SLA/OLA a dohôd o úrovni služieb.
APO10	Manage Vendors	Správa dodávateľov, zmlúv a ich výkonnosti.
APO11	Manage Quality	Zavedenie a udržiavanie systému kvality v IT.
APO12	Manage Risk	Identifikácia a riadenie rizík spojených s IT.
APO13	Manage Security	Definovanie stratégie a riadenie informačnej bezpečnosti.

COBIT procesy BAI

Kód	Názov procesu	Stručná charakteristika
BAI01	Manage Programs and Projects	Plánovanie a riadenie IT projektov a programov.
BAI02	Manage Requirements Definition	Zhromažďovanie a spracovanie požiadaviek na IT riešenia.
BAI03	Manage Solutions Identification and Build	Návrh a vývoj nových riešení alebo služieb.
BAI04	Manage Availability and Capacity	Plánovanie dostupnosti a kapacity systémov.
BAI05	Manage Organizational Change Enablement	Podpora zmeny procesov a kultúry pri zavádzaní nových IT riešení.
BAI06	Manage Changes	Riadenie zmien v IT prostredí (change management).
BAI07	Manage Change Acceptance and Transitioning	Nasadzovanie nových služieb do produkcie.
BAI08	Manage Knowledge	Riadenie znalostí a dokumentácie o IT riešeniach.
BAI09	Manage Assets	Evidencia a správa IT majetku počas celého životného cyklu.
BAI10	Manage Configuration	Udržiavanie presných informácií o IT komponentoch (CMDB).

COBIT procesy APO

Kód	Názov procesu	Stručná charakteristika
DSS01	Manage Operations	Riadenie každodennej prevádzky IT služieb.
DSS02	Manage Service Requests and Incidents	Spracovanie požiadaviek používateľov a riešenie incidentov.
DSS03	Manage Problems	Identifikácia a odstraňovanie hlavných príčin opakujúcich sa problémov.
DSS04	Manage Continuity	Riadenie IT kontinuity a plánovanie obnovy po havárii (DRP/BCP).
DSS05	Manage Security Services	Prevádzka a podpora bezpečnostných služieb (napr. monitoring hrozieb).
DSS06	Manage Business Process Controls	IT podpora a kontrola biznis procesov podľa compliance požiadaviek.

COBIT procesy MEA

Kód	Názov procesu	Stručná charakteristika
MEA01	Monitor, Evaluate and Assess Performance and Conformance	Sledovanie výkonnosti IT a súladu s politikami a štandardmi.
MEA02	Monitor, Evaluate and Assess the System of Internal Control	Hodnotenie interných kontrol IT prostredia.
MEA03	Monitor, Evaluate and Assess Compliance with External Requirements	Posúdenie zhody s externými reguláciami a legislatívou.

Záver COBIT

- COBIT je často „**meta-rámec**“ – pomáha zosúladiť a riadiť viacero iných štandardov.

Rámec	Zameranie
COBIT	Riadenie a správa IT na strategickej úrovni
ITIL 4	Prevádzka a poskytovanie IT služieb (ITSM)
ISO/IEC 20000	Certifikovateľné požiadavky na ITSM
TOGAF	Podniková architektúra
NIST/ISO 27001	Bezpečnosť a riadenie informačných rizík

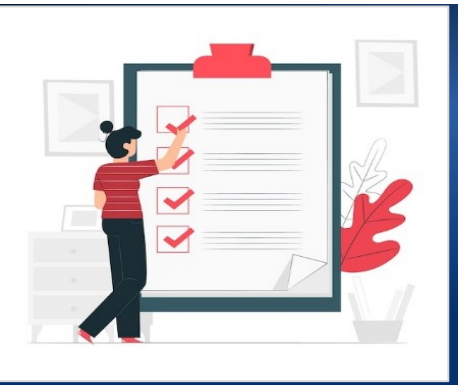

Kvíz

- Na čo slúži ISO20000
- Čo je ITIL
- Čo je IT4IT
- Čo je COBIT

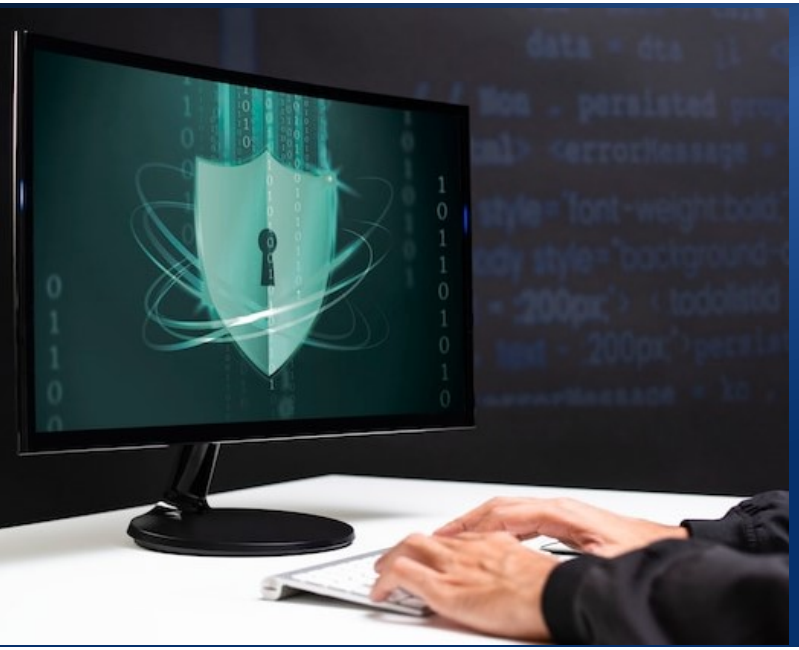

Bezpečnosť pri nadobúdaní IS a PC sietí

Bezpečnosť pri nadobúdaní IS

- Bezpečnostné požiadavky v zmluvách – už pri výbere dodávateľa musia byť definované požiadavky na bezpečnosť (napr. šifrovanie, prístupové práva, audit).
- Posudzovanie rizík – pred nasadením systému/siete treba identifikovať a vyhodnotiť riziká (technické aj organizačné).
- Kontrola dodávateľov – preveriť reputáciu, certifikácie, skúsenosti a schopnosť dodržiavať bezpečnostné štandardy.
- Licencie a právne aspekty – zabezpečiť, že používanie softvéru je legálne a zmluvne kryté (napr. GDPR, ochrana duševného vlastníctva...).
- Legislatíva napr.
  - zákon č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní
  - zákon č. 69/2018 Z. z. o KB + vyhlášky
  - zákon č. 95/2019 Z. z. o ITVS + vyhlášky

SLA

- SLA (Service Level Agreement – dohoda o úrovni poskytovaných služieb) pri nadobúdaní informačného systému je kľúčový dokument, ktorý definuje **parametre prevádzky, údržby a bezpečnosti systému** po jeho dodaní.
- Ak má byť dôraz na **kybernetickú bezpečnosť**, SLA musí byť rozšírená o špecifické bezpečnostné požiadavky, metriky a sankcie.
- Bezpečnostné požiadavky v SLA (Cybersecurity Clauses):
  - Prístupové práva - Silná autentifikácia (MFA), princíp minimálnych oprávnení (least privilege)
  - Aktualizácie a patchovanie - Kritické bezpečnostné záplaty do 24 h od vydania, ostatné podľa dohody.
  - Šifrovanie - Povinné šifrovanie dát v pokoj
  - Zálohovanie a obnova - Denné zálohy, test obnovy minimálne 1× ročne.
  - Monitoring a logovanie -Logovanie prístupov (min. 1 rok archivácia logov).
  - atď.

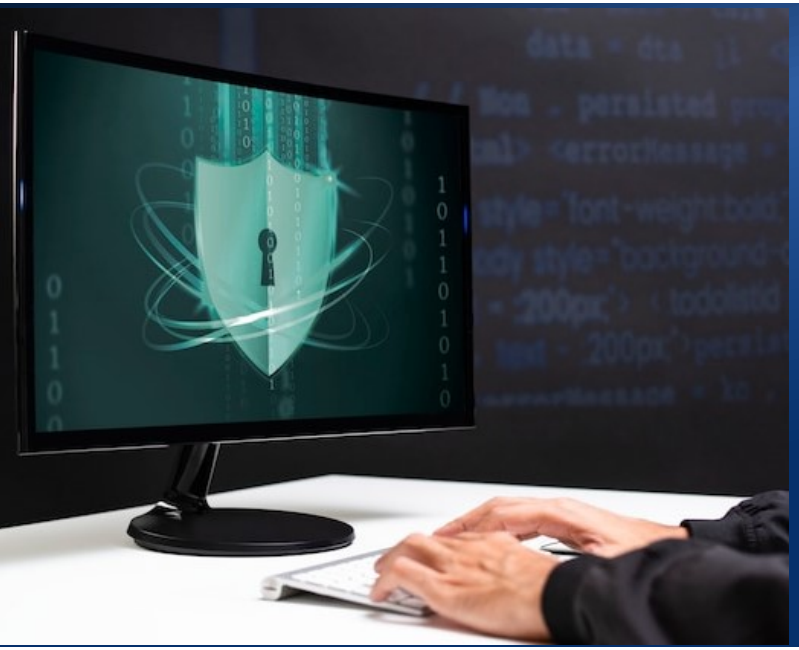

Bezpečnosť pri vývoji IS a PC sietí

Bezpečnosť pri vývoji IS

- Bezpečný životný cyklus vývoja (SDLC) – bezpečnosť má byť integrovaná do každej fázy vývoja (analýza, návrh, implementácia, testovanie, nasadenie).
- Bezpečnostné požiadavky v špecifikáciách – už pri návrhu treba počítať s autentifikáciou, autorizáciou, ochranou dát, logovaním.
- Bezpečné programovanie – používať zásady ako validácia vstupov, ochrana pred SQL injection, XSS, buffer overflow.
- Testovanie a audit – pravidelné penetračné testy, code review, statická a dynamická analýza kódu.
- Ochrana zdrojového kódu –systém pre verzionovanie s kontrolou prístupu, šifrovanie citlivých komponentov.

SDLC = System Development Life Cycle

- SDLC **metodický rámec** pre projekty vývoja IS.
- SDLC predstavuje **procesný/fázový prístup** projektu vývoja IS.
- SDLC je definovaný ako **séria krokov**, ktoré sa dodržiavajú pri vývoji akéhokoľvek IS/SW s cieľom splniť alebo prekročiť stanovené očakávania / požiadavky zákazníkov.
- Poskytuje zákazníkom prehľad o vývoji;
  - sleduje všetky úlohy a termíny a ich plnenie;
  - pomáha držať sa vopred stanoveného rozpočtu;
  - pomáha dodržať všetky požiadavky zákazníkov.

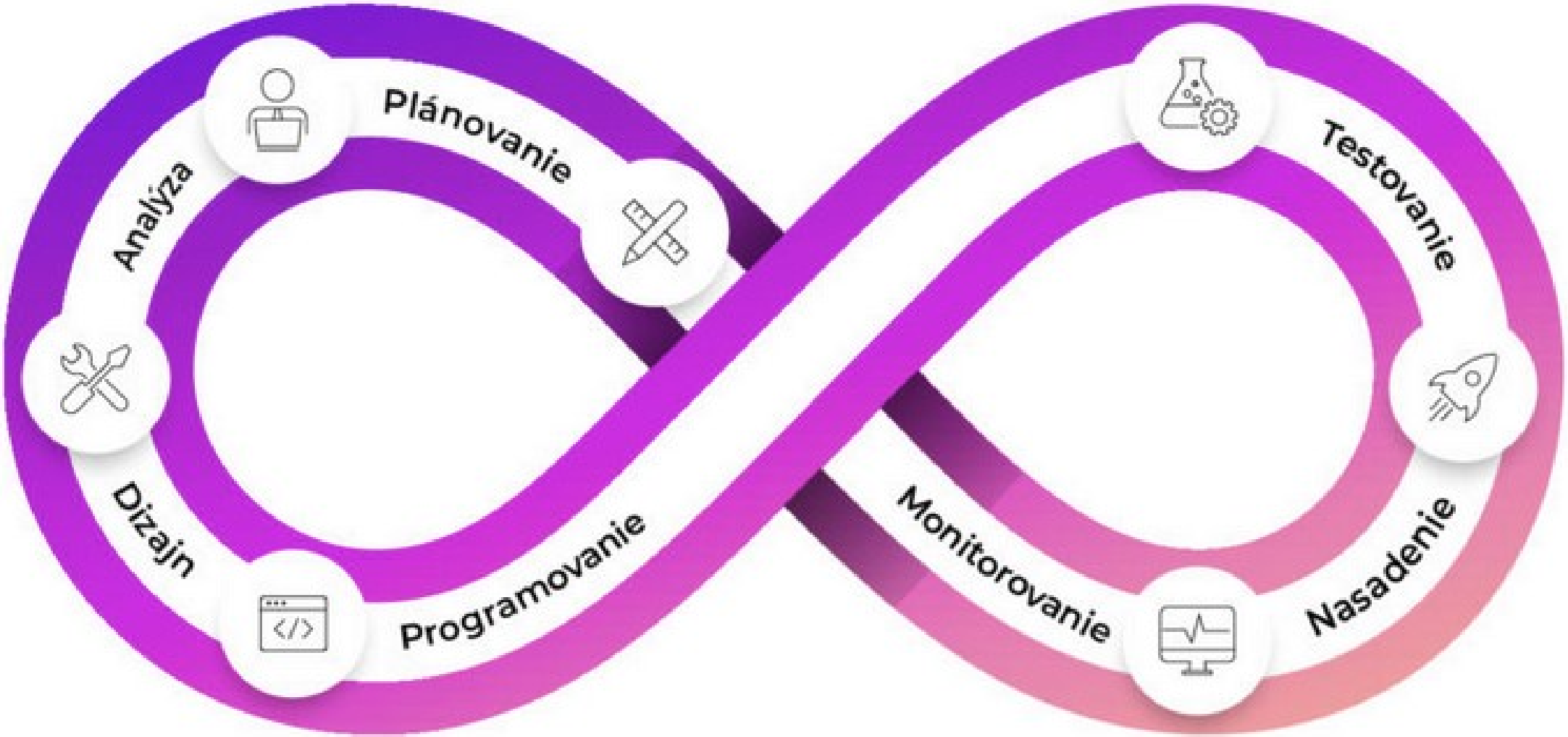
Analýza
Plánovanie
Dizajn
Programovanie
Testovanie
Monitorovanie
Nasadenie

SDLC - Plánovanie

- Pomáha jasne definovať**:**
  - **rozsah,**
  - **ciele,**
  - **účel** nového IS,
  - vypočítať **náklady** na vývoj nového IS,
  - **stanoviť harmonogram** projektu vývoja IS,
  - **vytvoriť projektový tím** pre vývoj IS.
- Poukazuje na **hlavné riziká** a potenciálne problémy, ktoré sa môžu počas procesu vývoja softvéru vyskytnúť.

SDLC - Plánovanie

- Plánovanie znamená špecifikáciu:
  - časových termínov a
  - postupnosť krkov/činností,
  - ľudských zdrojov a rolí/funkcií,
  - finančných zdrojov,
  - materiálnych zdrojov ,
  - metodík, ktoré budú použité v jednotlivých fázach vývoja IS,
  - check pointy v rámci projektu
  - ....

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY
KOMPETENČNÉ CENTRUM KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI ŽILINSKEJ UNIVERZITY V ŽILINE

SDLC - analýza

- Fáza, v ktorej je **detailne** analyzovaný riešený problém a následne sú špecifikované požiadavky klienta na vývoj IS.
- **Požiadavka** je nejaká potreba zainteresovanej strany (zákazníka)
  - Funkčná požiadavka špecifikuje funkčný aspekt softvéru, definuje nejakú funkciu systému alebo podsystému ako napr. výpočet penále za omeškanú platbu....
  - Nefunkčná požiadavka definuje očakávané charakteristiky IS, ako sú napríklad bezpečnosť, spoľahlivosť, dostupnosť...

SDLC - analýza

- Všetky požiadavky sú spísané v dokumente = **špecifikácia softvérových požiadaviek** (SRS document = Software Requirements Specification)

- **Špecifikácia** z pohľadu AIS je technickým dokumentom s analyzovanými požiadavkami, kde sú popísané najmä
  - vlastnosti a
  - správanie sa IS

- Požiadavky sú prevedené do technického jazyka pre tím vývojárov IS.

SDLC - návrh

- **Návrh** – vypracovať čo najpresnejšiu, najrobustnejšiu, najúčinnejšiu a nákladovo najvýhodnejšiu architektúru IS
- Pozostáva z 2 prístupov k návrhu:
  - **logický** – časť fázy návrhu, v ktorej sú všetky funkčné vlastnosti IS popísané nezávisle od konkrétnej realizácie/technológie.
  - **fyzický** – časť fázy návrhu, v ktorej je logický návrh transformovaný do technologicky špecifického návrhu.

- Táto fáza je dokumentovaná v **špecifikácii konštrukčného dokumentu** (DDS = Detailed Design Specification).

- Fáza návrhu zahŕňa vývoj prototypu resp. predprodukčnej verzie IS
- Zákazníci podávajú spätnú väzbu a vývojári ju používajú na vylepšenie IS.

SDLC - návrh

Počas tejto fázy sa načrtnú aspekty:

- **Architektúry IS** (dizajn**,** šablóny štandardy)
- **Používateľského rozhrania** – definuje spôsoby, akými zákazníci interagujú s IS a ako IS reaguje na ich vstupy
- **Platformy** (Apple, Android, Windows, Linux ..)
- **Programovania** –programovací jazyk, metódy riešenia problémov a vykonávania úloh v aplikácii
- **Zabezpečenia** –opatrenia na zabezpečenie resp. bezpečnosť IS...
- **Požiadavky na komunikáciu**
- **Požiadavky na databázy**
- **....**

SDLC - programovanie

- Vývojový tím mení špecifikácie produktu a obchodné požiadavky na kód, ktorý vytvára produkt = **PROGRAMOVANIE/VÝVOJ.**
- Táto fáza je dokumentovaná ako dokument zdrojového kódu (SCD = *source code documentation*).
- Táto fáza je tiež najdlhšou a jednou z najdôležitejších fáz životného cyklu vývoja IS.
- Samotný vývoj môže trvať pomerne dlho, preto je dôležité mať stanovený časový plán a míľniky, aby vývojári IS pochopili očakávania a aby sa mohol sledovať pokrok v tejto fáze.

SDLC - testovanie

- Vyvinutý IS je odoslaný na testovanie, kde sa na IS vykonávajú rôzne typy testovania a hľadajú sa chyby.
- Proces testovania môže tiež pomôcť odstrániť chyby a závažné problémy s používateľským prostredím ako aj problémy so zabezpečením.
- Typy (možné) testovania, ktoré treba v tejto fáze vykonať:
  - testovanie výkonu
  - funkčné testovanie
  - testovanie bezpečnosti
  - integračné testy
  - akceptačné testy
  - .....

SDLC - nasadenie

- **Nasadenie resp. implementácia** – fáza, v ktorej je IS/riešenie realizované u zákazníka.

- IS je v tejto fáze naďalej testovaný (existuje rozsah opráv chýb, ktoré neboli zistené počas testovacej fázy).
  - existuje tu priestor na aktualizáciu IS pomocou novších verzií a najnovších bezpečnostných záplat a technológií.

SDLC - monitorovanie

- **Monitorovanie resp. údržba** – finálna fáza, kedy je systém systematicky udržiavaný a zlepšovaný ☺.

- Vo fáze údržby môžu používatelia nájsť chyby a omyly, ktoré boli prehliadnuté v predchádzajúcej fázach.
  - V niektorých prípadoch môžu viesť k návratu k prvej fáze životného cyklu vývoja softvéru.

SSDLC – security SDLC

- **Security SDLC** je **rozšírená verzia klasického SDLC**, ktorá má za cieľ zahrnúť bezpečnosť **do každého kroku vývoja softvéru/IS**, nie len na konci ☺.
- Ide o proces vývoja softvéru, kde sa bezpečnostné požiadavky, analýzy, testy a kontroly implementujú už od prvotného plánovania až po údržbu.
  - Cieľ: **minimalizovať zraniteľnosti** a zabezpečiť, že aplikácia/IS spĺňa bezpečnostné štandardy a predpisy.
- Výhody SSDLC:
  - Prevencia drahých bezpečnostných chýb už v raných fázach
  - Vyššia dôveryhodnosť finálneho produktu
  - Splnenie regulačných a právnych požiadaviek
  - Lepšia ochrana dát a reputácie organizácie.

Bezpečnosť pri vývoji PC sietí

- Budovanie počítačových sietí už dávno nie je iba o prepájaní zariadení. Moderné siete musia byť **odolné voči kybernetickým hrozbám**, poskytovať **spoľahlivý prístup k službám** a zároveň chrániť **citlivé údaje**.
- Bezpečnosť pri **vývoji a budovaní počítačových sietí** znamená, že už v **návrhu architektúry, implementácii a prevádzke** sa berú do úvahy riziká a opatrenia, ktoré chránia dáta, zariadenia aj používateľov pred útokmi a zlyhaním.
- Pri vývoji novej siete je dobré aplikovať rámce a odporúčania ako napr.:
  - **ISO/IEC 27033** (Sieťová bezpečnosť).
  - **NIST SP 800-115** (Testing and Vulnerability Assessment).
  - **Zero Trust Architecture** – žiadne implicitné dôverovanie sieťovým zónam.
- Pri návrhu je preto potrebné uplatňovať princíp **„security by design“** – bezpečnosť sa rieši už v prvotnej fáze plánovania a nie až dodatočne.

Prečo potrebujeme plánovať bezpečnostnú architektúru

- Ad-hoc riešenia → chaos
  - Slabá odolnosť, ťažká správa, vyššie riziko incidentov
  - Príklad: WannaCry 2017 – nesegmentovaná sieť viedla k globálnemu výpadku
- Systematický dizajn → konzistentnosť
  - Predvídateľnosť správania / reakcie na útok
  - Auditovateľnosť pre regulácie (NIS2)
  - Jednoduchšia správa siete
- Plánovanie = základ pre:
  - **Bezpečnosť** – minimalizácia rizík (napr. segmentácia proti šíreniu)
  - **Škálovateľnosť** – pripravenosť na rast, rozšírenie
  - **Spoľahlivosť siete** – stabilná prevádzka, stabilita služieb
- Frameworky a metodiky pomáhajú
  - Určiť priority
  - Zjednotiť prístup (NIST CSF, SABSA, TOGAF)

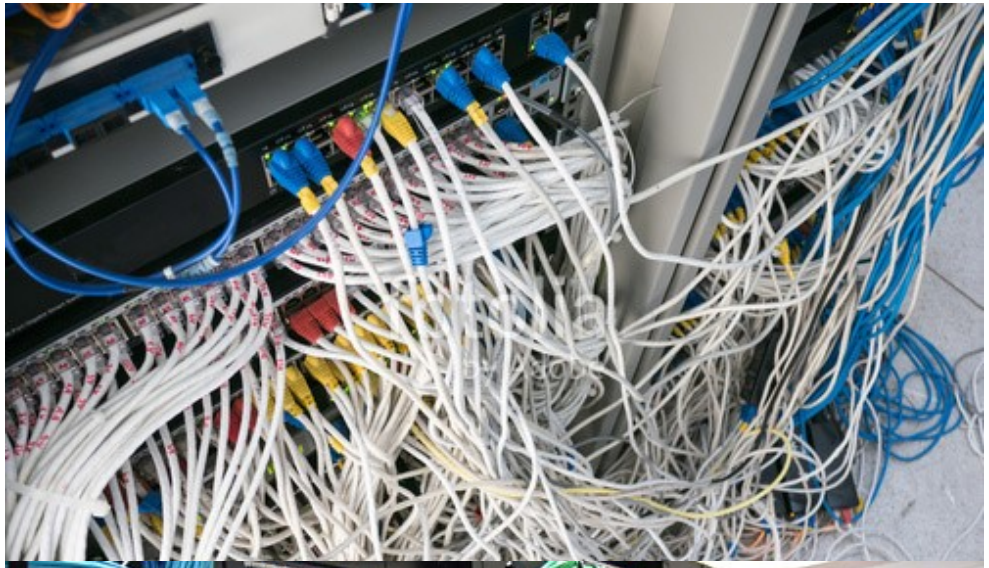

Architektúry sieťovej bezpečnosti ako stavebný princíp

- Architektúra ≠ produkt
  - Plán a princíp budovania bezpečnosti
  - Nejde o konkrétne zariadenie (napr. firewall, IDS), ale o **koncept, plán a princípy**
  - Určuje ***čo, kde a ako***
  - Výsledok ➔ Konzistentný a odolný dizajn siete namiesto ad-hoc riešení
- **Tradičné modely sieťovej bezpečnosti**
  - Perimeter-based security
  - Defense in Depth (Viacvrstvová obrana)
- **Moderné modely**
  - **Zero Trust Architecture (ZTA)**
  - **SASE (Secure Access Service Edge)**
  - **Iné**

Odkiaľ začať? Urči postup nasadenia

Top-down vs. bottom-up prístup k implementácií

Top-down (zhora nadol)

- Vychádza z biznis požiadaviek, procesov a regulácií
- Strategický a systematický prístup
  - Od cieľov po technológie
    - Biznis ciele → analýza aktív → analýza rizík → návrh bezpečnostných zón a politík → výber technológií
- Výhody
  - Zhoda s podnikovými prioritami, komplexný pohľad
  - Konzistentnosť naprieč celou organizáciou
- Nevýhody
  - Časovo náročné, vyžaduje manažérsku podporu

Bottom-up (zdola nahor)

- Iniciované technickými tímami (admins)
  - Začína od **konkrétnych technických riešení** (FW, IDS, ACL)
  - Postupne sa ad-hoc rozširuje
- Reaktívny prístup v praxi
  - Incident → kúpa technológie
    - Orientované na rýchle riešenia („kúpme firewall, lebo bol incident“)
- Výhody
  - Rýchla implementácia, technická presnosť
- Nevýhody
  - Riziko nesúladu s biznis potrebami, riziko nekonzistencie a slabých miest

Best practice => kombinácia

- **Top-Down**: strategické projekty, enterprise architektúra, compliance
- **Bottom-Up**: rýchle reakcie na incidenty, pilotné projekty.

Risk-based prístup – hodnotenie rizík

- **Rizikovo-orientovaný prístup** = základ plánovania bezpečnostnej architektúry
  - Top-down či bottom-up – v oboch prípadoch potrebujeme systematicky hodnotiť riziká
    - => to určí priority

- Kľúčové kroky hodnotenia rizík
  - **Identifikácia aktív** (asset inventory)
    - Čo chránime?
      - Dáta, systémy, služby, servery
  - **Identifikácia hrozieb a zraniteľností**
    - Čo ich ohrozuje? (phishing, misconfig).
  - **Odhad pravdepodobnosti a dopadu** (risk matrix)
    - Aké je riziko?
    - Riziko = dopad × pravdepodobnosť
  - **Prioritizácia rizík** (high impact/high likelihood)
    - Podľa rizika a biznis dopadov
  - **Mitigácia - výber a implementácia kontrol**
    - Ako znížiť riziko?
      - FW, IDS/IPS, segmentácia, zálohy
  - **Kontinuálne monitorovanie a revízia**

- **Výhody**
  - Efektívne využitie zdrojov
    - Fokus na najväčšie hrozby
  - Prispôsobenie sa špecifickým potrebám
    - Napr. úradov, školám
  - Lepšia komunikácia s manažmentom
  - Podpora súladu (ISO 27001, NIST CSF)

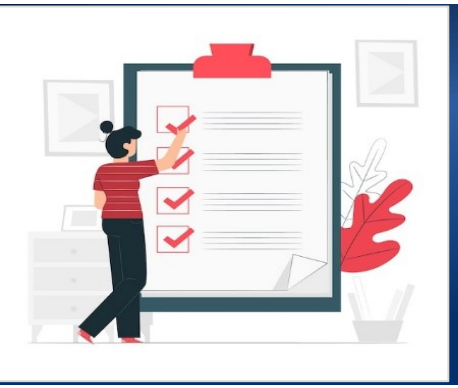

Kvíz

- Špecifikuj SLA z pohľadu KB
- Vymenuj SDLC fázy

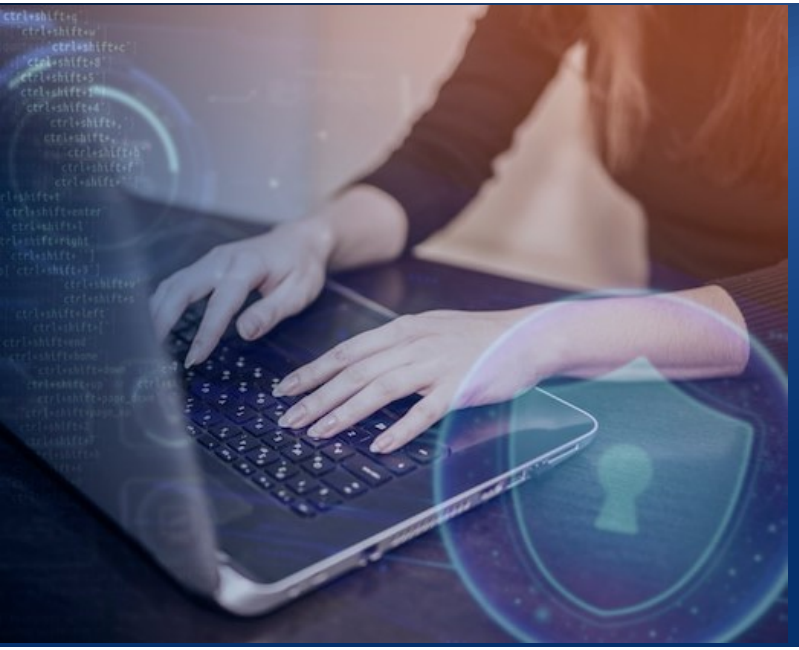

Bezpečnosť pri údržbe IS a PC sietí

Bezpečnosť pri údržbe IS a PC sietí

- Patch management – pravidelné aktualizácie a opravy zraniteľností.
- Kontrola zmien (Change Management) – každá zmena musí byť schválená, zdokumentovaná a otestovaná.
- Monitorovanie a logovanie – zaznamenávať udalosti (neúspešné prihlásenia, zmeny v systéme, prístup k citlivým dátam).
- Incident management – postupy, ako riešiť bezpečnostné incidenty, aby sa minimalizoval dopad.
- Zálohovanie a obnova – pravidelné zálohy, testovanie obnovy a zabezpečenie proti neoprávnenému prístupu.
- Vyraďovanie systémov – pri ukončení životného cyklu treba bezpečne zlikvidovať alebo anonymizovať dáta.
- Dobrá SLA ☺

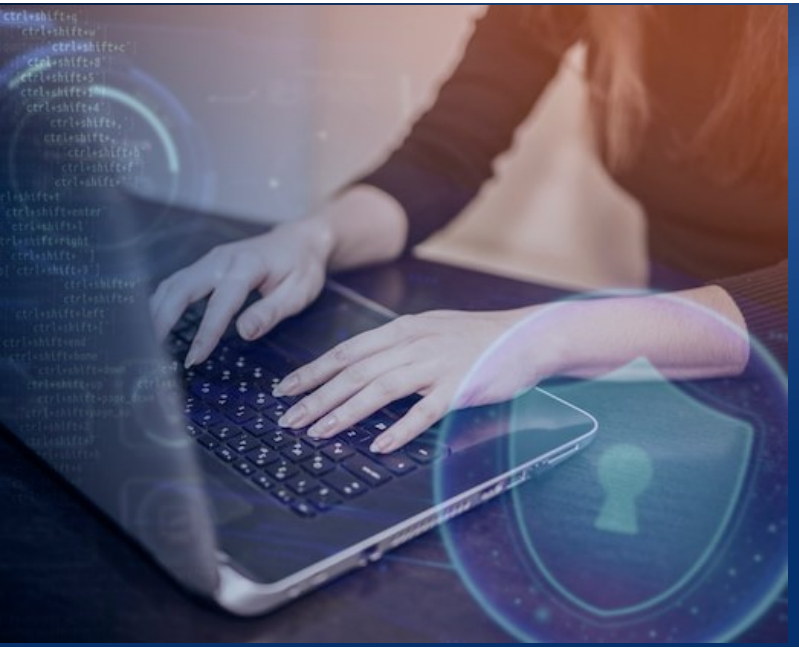

Bezpečná komunikácia pri vývoji IS a PC sietí

Základné princípy bezpečnej komunikácie

- 1. **Dôvernosť (Confidentiality)**
- Dáta musia byť chránené pred neoprávneným prístupom.
- Praktické opatrenia:
  - Šifrovanie dát pri prenose (TLS/HTTPS, VPN, IPSec).
  - Silná autentifikácia používateľov (heslá, MFA, certifikáty).
  - Oddelenie interných a verejných sietí (firewall, VLAN).
- 2. **Integrita (Integrity)**
- Dáta nesmú byť zmenené alebo poškodené počas prenosu.
- Praktické opatrenia:
  - Digitálne podpisy a hash funkcie (SHA-256, SHA-3).
  - Používanie protokolov s kontrolou integrity (TLS MAC, IPsec AH).
  - Ochrana pred útokmi typu Man-in-the-Middle (MITM).

Základných princípy bezpečnej komunikácie

- 3. **Autentifikácia a autorizácia**
- Autentifikácia – overenie identity komunikujúcich strán (napr. serverový certifikát, používateľské meno + heslo + MFA).
- Autorizácia – udelenie prístupových práv iba oprávneným používateľom.
  - Praktické opatrenia: PKI infraštruktúra, OAuth2, Kerberos.
- 4. **Dostupnosť (Availability)**
- Služby a dáta musia byť dostupné oprávneným používateľom.
- Praktické opatrenia:
  - Ochrana pred DDoS útokmi.
  - Zálohy a redundancia sietí a serverov.
  - SLA pre dostupnosť (monitoring, reakčný čas).

Základných princípy bezpečnej komunikácie

- 5. **Nepopierateľnosť (Non-repudiation)**
- Odosielateľ nemôže poprieť, že správu odoslal, a prijímateľ nemôže poprieť prijatie.
  - Praktické opatrenia: Digitálne podpisy (PKI), časové pečiatky.
- 6. **Minimalizácia expozície**
- Poskytovať von iba toľko informácií, koľko je nevyhnutné.
- Praktické opatrenia:
  - Segmentácia siete (DMZ, VLAN).
  - Odstránenie nepotrebných služieb a portov.
  - Používanie NAT a firewallov.
- 9. **Riadenie rizík a testovanie**
  - Pravidelné penetračné testy a bezpečnostné audity.
  - Patch management – rýchle aktualizovanie softvéru a zariadení.
  - Plány obnovy po incidente (Incident Response Plan).

Základných princípy bezpečnej komunikácie

- 7. **Ochrana proti útokom a monitorovanie**
  - IDS/IPS – detekcia a prevencia prienikov.
  - Pravidelné logovanie a audit komunikácie.
  - Monitorovanie neobvyklého správania (SIEM, SOC).
- 8. **Bezpečné protokoly a štandardy**
  - Používať moderné bezpečné protokoly (HTTPS/TLS 1.3, SSH, SFTP).
  - Vyhýbať sa zastaraným technológiám (SSL 2.0/3.0, TLS 1.0, FTP, Telnet).
  - Certifikáty od dôveryhodných autorít.

Financované Európskou úniou NextGenerationEU
PLÁN OBNOVY
MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY
KOMPETENČNÉ CENTRUM KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI ŽILINSKEJ UNIVERZITY V ŽILINE

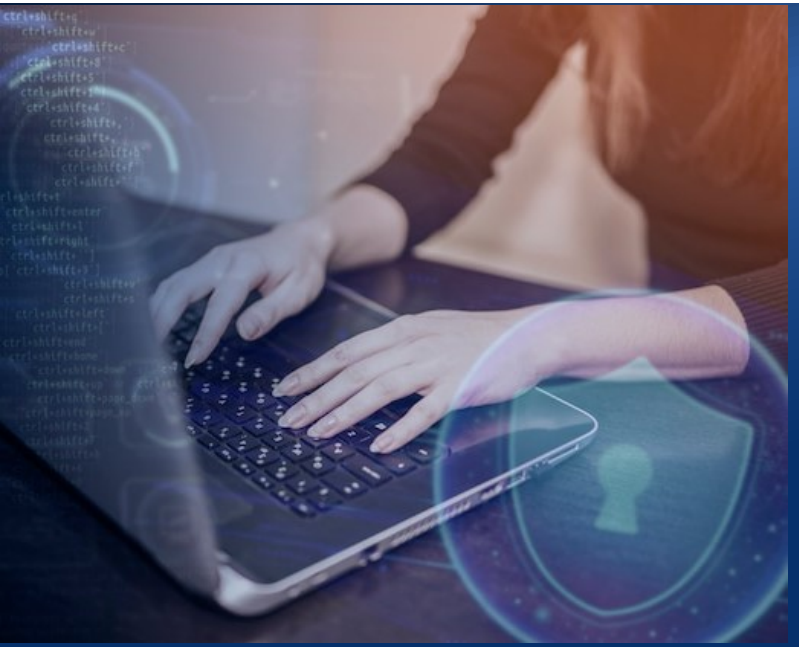

Podporné opatrenia

Podporné opatrenia

- Školenie vývojárov a administrátorov v oblasti bezpečnosti.
- Pravidelné audity a dodržiavanie noriem (ISO/IEC 27001, ISO/IEC 20000..).
- Pravidelné audity a dodržiavanie rámcov (COBIT, IT4IT, NIST...)
- Dodržiavanie legislatívy (GDPR, zákon o kybernetickej bezpečnosti).

Priestor na otázky

Financované Európskou úniou
NextGenerationEU

PLÁN OBNOVY

MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

KOMPETENČNÉ CENTRUM KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI
ŽILINSKEJ UNIVERZITY V ŽILINE

Ďakujem za pozornosť

Bezpečnosť pri nadobúdaní, vývoji a údržbe IS a siete, komunikačná bezpečnosť

Technické opatrenia (Blok IV)

Kurz: Manažér kybernetickej bezpečnosti vo verejnej správe

Milan Kubina

KC KYB UNIZA, https://kc.uniza.sk/

milan.kubina@fri.uniza.sk